

**RTV
SLO**

**Radio
Slovenija**

ARS

GLAS ŠAKALA/THE VOICE OF JACKAL

Premiera: 31. december 2020

RTV SLOVENIA, RADIO SLOVENIA, IGRANI PROGRAM & DRUŠTVO ZA UMETNOST
AVGUS, LJUBLJANA

REŽIJA **SAŠKA RAKEF**

SCENARIJ **SAŠKA RAKEF, TINA KOZIN**

GLASBA **BOJANA ŠALJIĆ PODEŠVA**

ZVOČNO OBLIKOVANJE **MATJAŽ MIKLIČ**

DRAMATURGIJA **PIA BREZAVŠČEK**

TERENSKA SNEMANJA, AMBIENTI IN EFEKTI **MATJAŽ MIKLIČ, MARTIN FLORJANČIČ**

STROKOVNA SODELAVKA **PETRA VEBER**

PREVOD **SONJA BENČINA, ŠPELA BIBIČ, PIA BREZAVŠČEK**

INTERPRETACIJA **BARBARA KRAJNC AVDIČ, VESNA JEVIKAR, BLAŽ ŠEF, NATAŠA ŽIVKOVIČ,
ALEKSANDER GOLJA, IVAN LOTRIČ**

PRODUKCIJA: **INGRID KOVAČ BRUS** (ODGOVORNA UREDNICA), **ALEN JELEN** (UREDNIK)

ZAHVALA: **SEBASTIJAN LAMUT, M.Sc, MIHA KROFL, Sc.D, TOMAŽ GRUŠOVNIK, Ph.D.**

The text is composed of documentary statements derived from the 2016 research »Spatial distribution, population size, estimation of population trends and potencial expansion of the range of the Golden Jackal species (*Canis aureus* L.) in Slovenia), verses from poems and excerpts from texts: Tone Škrjanec: *Tišina*, zbirka *Dihaj* (Center za slovensko književnost, 2017); Jure Detela: pesmi 23. in 39. iz zbirke *Mah in srebro*, objavljene v knjigi *Zbrane pesmi* (Beletrina, 2018); Tina Kozin: *Povsod listje*, zbirka *Šumenja* (Lud Literatura, 2014), *Pesem ne drevo, gozd*, zbirka *Nebo pod vodo* (Litera, 2020), *v drobcih ...* (še neobjavljeno), *Naj bo vsako oko le okolje* (še neobjavljeno); Saška Rakef: *V tem, ki ga ne vidi, vidi vsak nekoga drugega* (še neobjavljeno); Vojo Šindolič: *Ograjen prostor* v prevodu Toneta Škrjanca (še neobjavljeno); Jakob von Uexküll: *Potikanja po okoljnih svetovih živali in ljudi* (Prevajalec: Samo Krušič, Znanstvena založba Filozofske fakultete, 2018)

Sinopsis:

Izhodišče dokumentarne igre Glas šakala je študija primera migracijskih poti šakala, ki se v zadnjih desetletjih z Balkana širi proti srednji in vzhodni Evropi, naraščanje njegove številčnosti in prostorske razširjenosti pa sproža konflikte, povezane s človekovimi interesi. V seštevku različnih diskurzov, na terenu zajetih in komponiranih zvočnih krajin, avtorice premišljajo odnos med človeško kulturo in nečloveškimi vrstami, odnos, ki ga v mnogih dognanjih lahko neposredno prenesemo tudi na kateregakoli družbeno pogojenega Drugega. Posebno pozornost namenjajo raziskavi senzoričnega jezika, fizične izkušnje, ki jo piše zvok, tudi zvočnost besede. V iskanju nove perspektive, ki izumlja zvok, zmožen brez pokroviteljstva zastopati tega, ki glasu nima, se delo razpira v neko drugo organizacijo časovnosti, ki zahteva drugačen način prisotnosti, pozornosti, prisluha.

O delu:

Uprizoritveni cilj je raziskati, kako v hierarhično organiziran človeški diskurz (normativ), ki »upravlja« z Drugim, v danem primeru z nečloveško vrsto *Canis aureus* L., vnesti zvok pripovedi Drugega (ki ni utemeljen v besedi). Ta preobrat pozicije v odnosu med človeškim in nečloveškim Drugim smo želele prevesti tudi v režijsko-dramaturške-glasbene postopke (v uprizoritvene strategije). Zvoku Drugega, brez da se mu vsiljujejo antropomorfizmi, smo želele dati moč glasu in ga v zvočni krajini postaviti kot besedi enakovrednega, s pravico do prostora. Delo se tako odmika od 'primata' besede in na besedo vezanega pomena in kot dramaturška celota prehajalo v razpad logosa, inteligibilnega, k čutnemu nagovoru gledalcev/poslušalcev.

Zvočno delo je zasnovano kot hodi performans, ki ga poslušalec posluša med sprehodom po polju ali gozdu. S sprehodom v naravo dosežemo tudi odvrnitev poslušalca od distrakcij in lažji fokus na to zahtevno poslušalsko delo, ki pa ob nedeljeni pozornosti nudi zvočno izkušnjo, ki ni zgolj kognitivna, ampak na telo deluje povsem fizično in se po organski poti dotakne tudi nezavednih aspektov našega odnosa do Drugega.

0'06''

naj bo vsako oko

le okolje : gozd

gosti, kadar pripada

sebi

1'17''

Glas šakala.

2'42''

Šakal (*Canis aureus*) se v zadnjih desetletjih z Balkana uspešno širi proti srednji in vzhodni Evropi; danes je prisotnost vrste znana v 30-ih evropskih državah. Poleg širjenja je zanj značilno tudi zelo hitro naraščanje številčnosti v vseh državah/območjih, ki jih je poselil. Številčnost in razširjenost vrste v Evropi se od devetdesetih let dalje intenzivno veča. Enak trend je zaznan tudi v Sloveniji, kar potrjujejo vedno pogostejša opažanja šakalov, širi se tudi območje njegove prisotnosti.

3'40''

A smo? Ste pripravljeni? Smo. Ok.

Posnetek oglašanja šakala – klic za izzivanje oglašanja šakala.

3'55''

V zadnjih letih so bile s popisi z »akustično metodo« teritorialne skupine oziroma živali zaznane na Ljubljanskem barju, na območju Bele Krajine, Cerkniškega jezera, zgornjega Posočja, v Središču ob Dravi, na Dravskem polju, na Kozinskem, Sežanskem in Goriškem Krasu, na Planinskem polju in v Prekmurju, po letu 2008 so znana tudi opažanja ali povožene/poginule živali iz Zgornjesavinjske doline, Celjske kotline, Idrijskega, Dravske doline in z Gorenjske.

4'31''

Samo so pa zelo, tko ... zelo dobro kompenzirajo s smrtnostjo ... tudi na območjih, kjer jih ful streljajo, recimo Bolgarija strelja 20.000, 25.000 letno, pa nima nobenega zaznavnega učinka sploh. So bile raziskave, to sicer ne v Evropi, drugje so bile narejene, so celo pokazale, da če začneš ti šakala streljat, poveča reprodukcijo, kakor če se ga ne strelja. Več mladičev ima in večji delež populacije se razmnožuje. Se skompenzira na ta način. Tako, da so zelo tako odporni na preganjanje.

5'15''

Posnetek oglašanja šakala – klic za izzivanje oglašanja šakala.

6'25''

Naraščanje številčnosti in prostorske razširjenosti šakala v Sloveniji lahko potencialno sproža konflikte, povezane s človekovimi interesi/aktivnostmi (npr. reja domačih živali, upravljanje s populacijami domorodnih vrst).

6'50''

Ja. So bile ideje po Evropi, pa tudi po Izraelu, da bi jih spucal oziroma zelo zmanjšali, nikjer še niso uspeli. To edino kar res očitno pomaga je, če imaš volka. Tudi tisti ne bo čisto iztrebil ampak tist je vsaj učinkovit, da zmanjša pa verjetno se šakali izogibajo in grejo rajši stran. Nekam

drugam. Je v bistvu vedenjski vpliv, da to vpliva. Ker pri odstreli je pa čisto samo koliko jih ubiješ ampak jih je nemogoče toliko pobit, da bi ... ker mislim, da bi morali vsako leto 70-80% populacije postreliti, da bi bil učinek in to vsako leto zapored. To so Izraelci sprobavali in ko so prišli do teh številok so obupali – so rekli – to – ok, lahko eksperimentalno nekje probaš, da bi pa to na nivoju države nekje izvajal, pa ni kapacitet. Ker bi rabil imeti armado, vojsko poslati pol ...

8'12''

ne drevo, gozd

si,

samo gozd.

si, in tla pod tabo so vse

bolj polna

samo gozd.

drevje, razpleteno v listje,

9'02''

Posnetek oglašanja šakala – klic za izzivanje oglašanja šakala.

grmičaste kepe tišine,

10'02''

Še v času Marije Terezije je bil v Sloveniji upravljavski cilj iztrebiti medveda, volka, risa, divjega prašiča. To je bil popolnoma legitimen cilj, to se je tudi močno spodbujalo, plačevalo visoke nagrade. In za večino vrst je to uspelo. Se pravi ris in divji prašič sta bila popolnoma iztrebljena, tudi jelenjad recimo, ampak če gledamo v 20. stoletju, tam že v 60ih letih je država izplačevala nagrade za ubijanje volkov.

brez reda

razrasle brez reda

čez korenine,

trohneče stopinje divjadi in

tiste, v katerih še živi

vonj po vlažni zemlji.

samo gozd.

12'13''

Posnetek oglašanja šakala – klic za izzivanje oglašanja šakala.

drevje, prepleteno s šumi,

veje, ki se zabadajo

v barve, naključno

najdene poti,

zrak, ki kroži

med debli,

žarki,

oviti v sence, in motni

prebliski vlage –

samo gozd,

brez ednine,

in povsod –

listje.

14'36''

To izginotje take ključne vrste je prineslo do precej velikih ekoloških težav primarno povezano s tem, ko so se koncentracije rastlinojede živali močno povečale in začele koncentrirati na nekatera območja, kot so recimo rečne doline. In ta vpliv rastlinojedih živali je bil tako močan, da so praktično zradirali celotno vegetacijo. Se pravi, nekatere vrste dreves so skoraj že izumrle, ni bilo več nobenega pomlajevanja, kar je potem privedlo do številnih drugih ekoloških težav.

15'33''

poznamo veliko vrst tišine.
večinoma so samo približki.
rastline, recimo,
kadar jim je težko,
jočejo povsem neslišno.

16'27''

Pripravljen?

Posnetek oglašanja šakala – klic za izzivanje oglašanja šakala.

17'06''

... zadnjih nekaj let se zelo hitro širi. Kot kaže je bil glavni razlog ta, da smo ljudje volka sesuli. V drugi polovici 19. stoletja smo iztrebili večino volkov v Evropi, preživeli so samo v nekih odmaknjenih predelih ... Kočevska pa Snežnik ... in očitno je bil volk tisti, ki je držal šakala na stran ... ko smo pa enkrat to kontrolo bom rekel ljudje uničili se je šakal začel širiti ... sicer se volkovi spet vračajo – v zadnjih 20ih, 30ih letih ... ampak vmes so se šakali tako namnožili, da izgleda ... še vedno beležimo, da tam, kjer so volčji tropi stalno prisotni, je manjša verjetnost šakalov, ne bo, da ni šakalov, ampak je manjša verjetnost šakalov ... samo danes je šakalov tam nekje krat 10 v Evropi toliko kot volkov, bi rekel ... ker je pri šakalih tako, da lahko živijo v bistveno večjih gostotah, eno skupina volkov rabi nekje v povprečju pri nas 40000 hektarjev, šakali imajo tam nekje od 5000 do 10000 hektarjev, to se pravi 5 do 10 kvadratnih kilometrov ... torej imaš skoraj 50 skupin šakalov znotraj ene skupine volkov po gostoti, gostota je toliko večja, ker imajo drugo ekologijo in zaradi tega jih je lahko toliko več.

19'46''

Kaj pa šakal se približa tako naseljem pa tudi človeku?

Ja, ja, šakali so zelo tolerantni do človeka. Zdaj, tako, se še vedno izogiba, predvsem v dnevnem času, ali pa če nima nekega razloga, ne

bo zraven hodil. Ampak pogosto je razlog v obliki hrane. Ker okoli naselij so večinoma odpadki.

20'45''

Posnetek oglašanja šakala – klic za izzivanje oglašanja šakala.

22'32''

Prázen gozd ni prázén.

23'22''

Posnetek oglašanja šakala – klic za izzivanje oglašanja šakala.

23'27''

Dejstvo, da se je šakal v večjem številu v Sloveniji začel pojavljati šele v zadnjem desetletju, ima za posledico, da nam v celoti primanjkuje znanja o tej vrsti, njeni ekosistemski vlogi, medvrstnih odnosih, vplivih na druge vrste, populacijski dinamiki in sposobnosti širjenja, primernem prostoru zanjo itn ...

Proučiti skupek vplivov, ki delujejo na vrsto in lahko dolgoročno vplivajo na razširjenost in številčnost populacije ...

Manjka tudi širša družbena razprava oz. konsenz, kaj si z vrsto sploh želimo, zaradi česar s šakalom trenutno ni možno ustrezno upravljati.

Slednje je možno le po predhodnem monitoringu vrste, ki bo zagotovil ustrezne informacije o stanju populacije, zlasti številčnosti, razširjenosti, reproduktivni sposobnosti, genetski čistosti, njeni ohranjenosti in stabilnosti, najpomembnejših kolonizacijskih poteh ...

24'17''

Dve stvari navdihujeta človeka, zvezdnato nebo nad mano in moralni zakon v meni. In potem tukaj po navadi nehamo brati, ampak odlomek se nadaljuje tako: zvezdnato nebo nad mano me reducira v prah, v neko golo naključno pikico v tem morju osveti, medtem ko me srce, ta moralna zavest v meni, neskončno dviguje nad to naključnost. In točno vidiš, da je na etiki Kantova zastava neskončnosti, nesmrtnosti. Ravno zato, ker je človek bitje moralnega zakona, se dvigne nad to naravno neskončnost, ki jo spoznava z umom. In ravno zaradi tega, ne sme biti žival, ker kakor hitro bi rekel, da ima žival tudi mogoče neko sposobnost, da mogoče razum ni neka antiteza naravi, tako hitro bi Kant pravzaprav ostal samo ta prahec v vesolju in nič drugega.

Ampak nekoč davno so ljudje tudi samo smrt
doživljali drugače:
kjer je človek umrl, tam bi bil tudi pokopan,
sredi travnika, ob vznožju pečine, ob reki, v gozdu –
tako si je delil prostor in čas
z rastlinami in živalmi,
svojimi tovariši na zemlji.

Enako vidite pri Descartu, v razpravi o metodi, tam Descartes pravi tole: če bi bilo tako – če bi živali imele dušo, potem se človek glede posmrtnega življenja ne bi imel nadejati nič več kakor ena muha ali pa ena mravlja. Torej to je absurden zaključek. Človek mora biti nekaj drugega, mora imeti nekaj več. Res je, da trzanje živali in

trzanje človekovega mesa je enako, ampak vzrok enega in drugega je pa absolutno, totalno, radikalno drugačen – pri človeku je to duša, pri živalih pa nič. In v resnici se ravno pri Descartu pojavi ta neverjetni nihilizem, ker pravzaprav med človekom in živaljo ni nobene razlike, in to je ravno neka radikalna Descartova kartezijanska novoveška novost, da lahko telo pravzaprav razlagamo na podlagi nekih mehaničnih principov, torej med človekom in živaljo ni nobene razlike razen absolutna razlika. Torej razlika duše. In tu lahko vidimo ...

27'28''

Takšen status – kljub naraščajočem populacijskem trendu in dejstvu, da je v EU šakal nezavarovan ali podvržen lovu v 11-ih EU državah – trenutno ne omogoča aktivnega upravljanja z vrsto.

28'16''

v drobcih si

drobec prihajaš

nasproti

29'33''

Med divje

brstečo

ravnino

in majhnim

presojnim

oblakom

se v komaj

zaznavnem

premiku

obrača

golobje

pero.

razširjena zavest:

prijatelj na obzorju

31'51''

Če gledamo že v 20. stoletju, tam že v 60ih letih je recimo država izplačevala nagrade za ubijanje volkov. Danes jih pa intenzivno varujemo, vlagamo precej denarja v to, da se jih zaščiti, a ne. Razumljivo, nekaterim ljudem je to – kaj, kdo zdaj mene tukaj zafrkava – včasih so mi plačeval, da sem streljal volkove, zdaj me dajo pa v zapor, če ustrelim volka. Tud to je povezano z družbenim procesom in tem - spremembo, predvsem zavedanjem po eni strani koliko smo ljudje odvisni od

tako imenovanih ekosistemskih storitev, se pravi tega da narava, naravni procesi delujejo kolikor toliko normalno, brez tega pač človeštvo ne more preživeti. To, po drugi strani se pa tudi odnos do samih živali precej spremenil. Se pravi, če je bilo mogoče še par desetletij nazaj popolnoma sprejemljivo ubijanje določenih živali, brez nekega dobrega vzroka, je to danes za vedno večji delež javnosti ni več sprejemljivo. Tako, da s tem je tudi povezano kako upravljamo potem s temi vrstami.

33'14''

Kavke, ki živijo v združbah, imajo celo življenje ob sebi tovariša, s katerim skupaj izvajajo najrazličnejša dejanja.

Zaradi tega, ker imamo na eni strani eno vrsto, to je človek, na drugi strani pa 7,77 milijona vrst, ki so živali, a ne? In že to je neka radikalna nesimetrija ...

Če kavko vzredimo samo, se tovarišu nikakor ne bo odrekla, temveč bo – če si ne bo našla nobenega svoje vrste – posvojila nadomestne tovariše, in sicer tako, da lahko za vsako novo početje vskoči drug nadomestni tovariš.

... ker so seveda te v narekovajih »živali« si med sabo veliko bolj različne kot so nekatere te živali različne od človeka.

Kavka po imenu Tschok si je v svoji mladosti za tovariša, ki je igral vlogo matere, posvojil kar samega Konrada Lorenza. Povsod mu je sledil, njega je klical, ko ga je bilo treba nakrmili. Ko se je naučil sam poiskati hrano, si je za tovarišico v ljubezni izbral Lorenzovo sobarico in pred njo izvajal karakteristične snubitvene plese.

Pozneje si je našel neko mlado kavko, ki je postala njegov adoptivni otrok in jo je potem sam krmil.

Se pravi ljudje smo si veliko bolj sorodni z določenimi živalmi, kot so si potem določene živali sorodne med sabo. Kaj pa vem – neka veščica ima veliko manj skupnega s psom kot ima človek skupnega s psom.

36'45''

ne drevo, gozd

si, in tla pod tabo so vse

bolj polna

38'10''

Ste pripravljeni? Ja? Ja. Ok.

Posnetek oglašanja šakala – klic za izzivanje oglašanja šakala.

38'54''

Glas šakala.

39'57''

Super. Bravo ej.

Nisem verjela, da ga bomo posneli ...

40'27''

... trenutno ne omogoča aktivnega upravljanja z vrsto. Trenutno je namreč slovenska zakonodaja glede šakala v medsebojni koliziji – vrsta je od leta 2014 uvrščena med divjad (tj. lovne vrste), hkrati pa se še vedno nahaja tudi na seznamu zavarovanih vrst. Takšen status – kljub naraščajočem populacijskem trendu in dejstvu, da je v EU šakal nezavarovan ali podvržen lovu v 11-ih EU državah trenutno ne omogoča aktivnega upravljanja z vrsto ...

kaj si z vrsto sploh želimo?

kaj si z vrsto sploh želimo?

Oprema, ki jo potrebujemo, je sestavljena iz lovske optike, ki jo sestavljajo daljnogledi, dvogledi, nočna optika, pribor za optiko in podobno, iz lovskih oblačil, ki naj bodo v primernih barvah, ki se zlijejo z okolico, ter iz lovske opreme, kot so nož, jermen, frača, krmilnica, pripomoček za streljanje in podobno.	Letno je na desetisoče živali pobitih v gozdovih in na poljih, več milijonov živali trpi in umira v masovni živinoreji, tisoče in tisoče živali je grozljivo mučenih v laboratorijskih poskusih, nehumani transporti živali se nadaljujejo.
---	---

kaj si z vrsto sploh želimo?

V grajskem parku mojega bratranca v Estoniji je rasla stara jablana. Na njej je zrasla velika drevesna goba, ki je bila na daleč podobna obrazu nekakšnega klovna, česar pa dotlej ni nihče opazil. Nekega dne je dal moj bratranec v park pripeljati ducat sezonskih ruskih delavcev, ki so to jablano takoj opazili in se med njo vsak dan zbirali k pobožnosti, med katero so mrmrali molitve in se križali. Pojasnili so, da mora ta goba biti čudodelna podoba, saj je ni izdelala človeška roka.

kaj si z vrsto sploh želimo? kaj si z vrsto sploh želimo? kaj si z vrsto sploh želimo?

Strah je tudi pomembna komponenta.

Človeški možgani naj bi se začeli drastično širiti in večati prav ko so ljudje pričeli uživati meso ... dokler niso zrasli do podobne velikosti kot so možgani normalnega predstavnika človeške vrste v današnjem času ...

Ta, drugi. Vse bližje je. Ni sam. Več jih je. Vse bližje so.

Poslušaj. Gozd ni več njegov. Ni več samo njegov. Prostor ni več njegov. Ni več samo njegov.

Ta drugi. Vstopa. Vse bližje je.

Predstavlja si. Predstava slik, ki jih ni.

Ga vidi. Vsak nekoga drugega.

Strah je tudi pomembna komponenta.

<p>Dejstvo, da se je šakal v večjem številu v Sloveniji začel pojavljati šele v zadnjem desetletju, ima za posledico, da nam v celoti primanjkuje znanja o tej vrsti, njeni ekosistemski vlogi, medvrstnih odnosih, vplivih na druge vrste, populacijski dinamiki in sposobnosti širjenja, primernem prostoru zanjo itn.</p>	<p>V tistem, ki ga ne-vidi. Vidi vsak nekoga Drugega.</p>
--	---

Strah je tudi pomembna komponenta.

Vloga, ki jo igra narava kot objekt v različnih okolnih svetovih raziskovalcev narave, si je kar se le da protislovna. Če bi želeli sežeti njene objektivne lastnosti, bi kot rezultat dobili kaos. In vendar vse te različne svetove nosi tisto eno, ki ostaja vsem okolnim svetovom večno zaprto.

48'20''

Glas šakala.